

dr Maria Krystyna Szmigel

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

dr Henryk Szaleniec

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Tranzycja od gimnazjum do liceum. Opinie dyrektorów szkół przekształconych z gimnazjów w licea ogólnokształcące

Abstrakt

Prezentowany przez autorów tekst jest ostatnim doniesieniem ze studium przypadku dotyczącego czwartej fazy tranzycji (wejście w stabilizację) pięciu krakowskich gimnazjów w licea ogólnokształcące w kontekście strukturalnej i programowej reformy edukacji w 2017 roku. Bazuje on na odpowiedziach na jedenaście pytań otwartych ankiety skierowanej do dyrektorów przekształconych szkół. Nawiązuje także do artykułów przedstawianych na poprzednich konferencjach diagnostyki edukacyjnej: „Krakowskie nowe licea przekształcone z gimnazjów – wyzwanie dla szkół” (Szmigel, Szaleniec, Korfel-Jasińska, 2018), „Nauczyciele gimnazjum – w poszukiwaniu nowej tożsamości” (Kędzierska, 2018), „Uczniowie na progu transformacji szkoły” (Szmigel i Szaleniec, 2020) i „Pierwsi absolwenci liceów przekształconych z likwidowanych gimnazjów – w cieniu pandemii” (Szmigel i Szaleniec, 2019).

Jak wskazują doświadczenia poprzednich reform, cztery z pięciu uczestniczących w studium szkół doświadczyło ich aż siedem (1919, 1932, 1948, 1961, 1973, 1998, 2017), z każdą wiązały się oprócz zamierzonych przez reformatörów rezultatów także i uboczne efekty zarówno pozytywne, jak i negatywne. Przewidywanie tych efektów jest trudne, ale w większości nie niemożliwe. Ewentualnym negatywnym skutkiem można zwykle zapobiegać, jeżeli uda się trafnie i dostatecznie wcześnie określić ich źródła, znaleźć sposoby ich minimalizacji i skutecznie te sposoby wykorzystać. Także i podczas ostatniej reformy (2017) borykały się z nimi szkoły, w tym szkoły uczestniczące w studium. Szczególnie że musiały także stawić czoła niespodziewanym globalnym wyzwaniom spowodowanym przez pandemię i konieczność nauczania online.

Jak pisali autorzy artykułu „Krakowskie nowe licea przekształcone z gimnazjów – wyzwanie dla szkół” (Szmigel, Szaleniec, Korfel-Jasińska, 2018) decyzję o tranzycji gimnazjów w licea, a nie powrót do statusu szkół podstawowych, poprzedziło wiele dyskusji w radach pedagogicznych tych szkół i rozmów między władzami miasta jako organami prowadzącymi i kuratorium oświaty jako organem nadzorującym oraz starań dyrektorów szkół gimnazjalnych wspieranych przez nauczycieli, rodziców, rady dzielnic, absolwentów oraz osoby publiczne.

Inicjatywa przekształcenia gimnazjum w liceum (start tranzycji), zdaniem dyrektorów placówek, wychodziła ze szkoły, co mogło rokować sukces tych działań ze względu na to, że nie zostały one narzucone odgórnie przez kuratorium, władze miasta, a tym bardziej nie wynikały z dyrektyw ministerstwa. Idea przekształcenia gimnazjów w licea była dyskutowana także z rodzicami prawie we wszystkich szkołach, i co istotne – spotkała się ze wsparciem.

Po czterech latach od podjęcia decyzji, kiedy szkoły weszły w fazę stabilizacji, możemy mówić o skutkach wybranej ścieżki rozwoju tych szkół i rozwoju ich nauczycieli. Zdaniem dyrektorów tych placówek tranzycja zakończyła się sukcesem. Towarzyszył jej żmudny proces zależny od ludzi, wybranej strategii zarządzania oraz środowiska.

Wstęp

Pojęcie tranzycji ma polisemiczny charakter. Stosowane jest w odniesieniu do wielu różnych zjawisk społecznych, politycznych czy węższych – dotyczących instytucji jak również jednostki. Zwykle odwołujemy się do niego w sytuacji zaistnienia takich zdarzeń i okoliczności, które wymagają zmiany lub redefiniowania podstawowych kierunków działania lub sposobów osiągnięcia założonych celów. W edukacji najczęściej to pojęcie pojawia się w kontekście zakończenia pewnego etapu kształcenia i przejścia do kolejnego lub wejścia na rynek pracy (Hauziński, 2018; Erikson, 2004). W naszym artykule zajmujemy się tranzycją dotyczącą szkoły jako instytucji. Przypadkiem już drugiej tranzycji pięciu krakowskich placówek edukacyjnych w ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat – w 1998 roku przekształcenie ze szkoły podstawowej w gimnazjum i w 2017 tranzycja do liceum.

W procesie przystosowania się do życia w warunkach wymagających częstych tranzycji według Krisa C. Magnussona (1992) można wyróżnić trzy komponenty. Jeden z komponentów dotyczy kompetencji. Skuteczna tranzycja wymaga od osób i całych instytucji wielu ogólnych i specyficznych kompetencji. Kompetencje ogólne to między innymi umiejętności komunikacji interpersonalnej, rozwiązywania problemów, pracy w zespole, podejmowanie właściwych decyzji. Kompetencje szczegółowe wiążą się z rodzajem tranzycji, środowiskiem, w którym ona następuje, i jej zakresem. Między innymi dotyczą one wiedzy i umiejętności wykonywania zadań w nowej organizacji pracy czy w nowym środowisku.

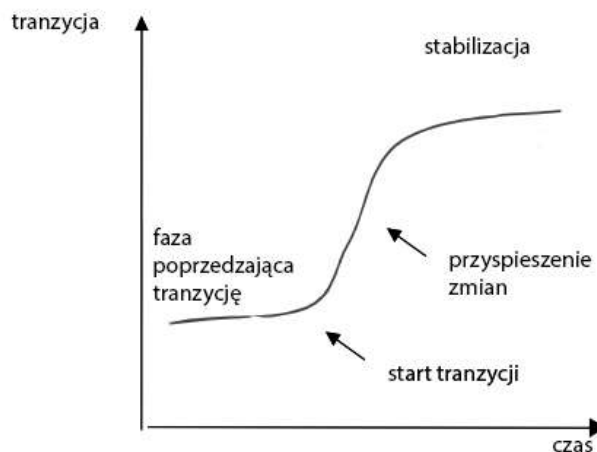
Posiadanie ogólnych i szczegółowych kompetencji istotnych w procesie tranzycji jest koniecznym, choć niewystarczającym warunkiem osiągnięcia sukcesu. Oprócz bycia kompetentnymi jednostki czy organizacje muszą dostrzec, że są kompetentne. Kto nie ma takiej świadomości, nie podejmie się procesu i stara się zachować *status quo* lub warunki do niego jak najbardziej zbliżone. Dostrzeganie własnych kompetencji nie tylko zwiększa prawdopodobieństwo działania, lecz także zmniejsza poziom reakcji stresowej.

Drugi komponent procesu tranzycji dotyczy strategii samo zarządzania (tj. metod kontrolowania siebie i otoczenia). Dotyczy nie tyle całej organizacji, co jednostek ją tworzących. Samo zarządzanie to świadome kierowanie swoim

czasem, własnymi zachowaniami, czynnościami, stresem, emocjami i innymi obszarami powiązanych z własnym funkcjonowaniem w ramach organizacji będącej w okresie przejścia – w naszym przypadku od gimnazjum do liceum. Na istotne znaczenie samozarządzania po raz pierwszy zwrócił uwagę psycholog kanadyjski, twórca teorii społecznego uczenia się Albert Bandura (1977).

Trzeci komponent odnosi się do istotności tranzykcji dla jednostki. Jak istotne dla nauczycieli, którzy przez wiele lat byli nauczycielami gimnazjum, a niektórzy wcześniej nauczycielami szkoły podstawowej, było stanie się nauczycielami liceum ogólnokształcącego. Możemy mówić między innymi o dwóch kategoriach istotności, które wpływają na proces przejścia: strukturalnej i kontekstowej. Istotność strukturalna odnosi się do systemów wartości poszczególnych nauczycieli, struktur ich przekonań, zainteresowań i cech osobowościowych, które pozostają względnie stabilne w czasie. Istotność kontekstowa ma charakter czasowy i jest funkcją postrzegania siebie w bezpośrednich okolicznościach związanych z tranzycją, np. konieczność doksztalcania się, przejściowo uczenie w dwóch różnych typach szkół (gimnazjum i liceum na podbudowie gimnazjum i na podbudowie ośmioletniej szkoły podstawowej), warunki rodzinne i ekonomiczne związane np. z dzieleniem etatu czy doksztalcaniem w celu zdobycia nowych kompetencji zawodowych.

Na tranzycję od gimnazjum do liceum analizowanych szkół możemy spojrzeć, adaptując model (rys. 1) obejmujący cztery fazy wieloetapowego procesu zastosowany przez Jana Rotmansa i René Kempa (2003).

Rysunek 1. Cztery fazy tranzykcji szkół od gimnazjum do liceum ogólnokształcącego. Źródło: na podstawie J. Rotmans i R. Kemp, 2003.

1. **Faza poprzedzająca tranzycję** charakteryzowała się dynamiczną równowagą, w której *status quo* szkół nie ulegał widocznym zmianom. Analizowane szkoły jako gimnazja w kolejnych latach uzyskiwały wysokie osiągnięcia edukacyjne. Począwszy od roku 2008, wszystkie cztery samorządowe gimnazja osiągały na egzaminach gimnazjalnych wyniki wyższe od średnich ogólnopolskich. Dwa spośród nich od początku istnienia osiągały wyższe wyniki od wyników średnich gimnazjów zarówno w kraju, jak i mieście Krakowie. Posiadały również stabilną kadrę i wysoką pozycję wśród innych gimnazjów (Szmigel, Szaleniec, Korfel-Jasińska, 2018).

2. **Faza startu tranzycji** została zainicjowana przez dyrekcje szkół, nauczycieli, rodziców w obliczu likwidacji gimnazjów w konsekwencji reformy edukacji w 2017 roku. Jedna z nauczycielek przekształcanego gimnazjum w liceum, mówiąc o swoim zaangażowaniu w tranzycję szkoły, napisała: *Widziałam w tym [zaangażowaniu w przekształceniu gimnazjum w liceum] szansę dla szkoły, szansę na jej dalszy rozwój, biorąc pod uwagę dotychczasowy jej potencjał (kadra pedagogiczna i zarządzanie placówką przez dyrekcję).*
3. **Przypieszenie zmiany** to najważniejsza faza tranzycji, charakteryzująca się dynamiką w obszarze kadry, struktury szkoły, a także reorganizacji zasobów materialnych związanych z pracownikami przedmiotowymi. Na tym etapie w badanych szkołach następowała rotacja kadry, co stanowiło naturalny proces towarzyszący tranzycji szkoły. Rotacja kadry w tym okresie w analizowanych szkołach była zróżnicowana, od niewielkich zmian kadrowych do znacznych (Szmigel i Szaleniec, 2020). Warto pamiętać, że nauczyciele rozpoczynający w tych szkołach pracę z licealistami rekrutowali się zarówno z grupy nauczycieli, którzy mieli za sobą tranzycję ze szkoły podstawowej do gimnazjum, nauczycieli, którzy startowali w karierze nauczycielskiej w 1998 roku w trakcie tranzycji szkół podstawowych do gimnazjum (1998–2000), rozpoczynających pracę w zawodzie, jak i nauczycieli licealnych innych szkół, czy też emerytów (nauczycieli, którzy w kolejnych najbliższych latach zdecydowali się przejść na zasłużony odpoczynek i dodatkowo pracować). W tym okresie wielu nauczycieli musiało poradzić sobie z frustracją i wewnętrznym buntem, jaki rodził się przy likwidacji gimnazjów, które swój ponadprzeciętny poziom osiągnęły dzięki entuzjazmowi, uczeniu się nauczycieli i całej organizacji przez prawie dwadzieścia lat. Jak podkreśla w swoim artykule Hanna Kędzierska, kadra nauczycielska, która w tym okresie pracowała z gimnazjalistami i licealistami, była na etapie poszukiwania dla siebie i swojej szkoły nowego sensu i nowej tożsamości (Kędzierska, 2019). Ale dla niektórych był to kolejny etap własnego rozwoju zawodowego, od nauczyciela w szkole podstawowej poprzez uczenie w gimnazjum do specjalizacji przedmiotowej w liceum ogólnokształcącym. Innym zadaniem bardzo istotnym dla tego etapu było pozyskanie do własnych szkół coraz to lepszych absolwentów szkół podstawowych.
4. **Czwarty etap to faza stabilizacji**, w której zmniejszyła się szybkość zmian związanych z tranzycją, ponieważ założony cel został osiągnięty. Ustaliła się równowaga kadrowa, organizacyjna, oferowanych profili i liczby klas już w nowym typie szkoły – liceum ogólnokształcącym. Faza stabilizacji nie ma nic wspólnego ze stagnacją. To faza rozwoju placówki, która w pełni stała się liceum ogólnokształcącym i w zasadzie wciąż mierzy się z podobnymi problemami jak inne licea w tym samym środowisku. Charakterystyczna jest wypowiedź jednego z dyrektorów, który pisząc o szkole na tym etapie podkreślił, że:

Ponieważ osiągnęliśmy maksymalny poziom wypełnienia szkoły, a nic nie wskazuje na to obecnie, aby nabór miał się zmniejszyć, mam wrażenie, że nauczyciele czują się bezpiecznie i komfortowo. Kadra jest w miarę stabilna. Na pełnych etatach pracuje 23 nauczycieli, czyli prawie 66%. [...]. Oczywiście są nauczyciele, którzy ze względu na małą liczbę godzin przedmiotu łączą etaty nawet w kilku szkołach.

W następnych rozdziałach artykułu przyjrzymy się ofercie edukacyjnej nowych liceów, wynikom maturalnym i opiniom dyrektorów na temat osiągniętych celów tranzykcji.

Oferta edukacyjna nowych liceów na progu roku szkolnego 2021/2022

Ofertę edukacyjną szkoły determinuje wiele czynników. Jednym z ważniejszych są możliwości lokalowe, które wpływają na strukturę szkoły i określają, ile klas można otworzyć, aby nauka odbywała się na jedną zmianę. Innym czynnikiem są zasoby kadrowe. W ciągu czterech lat kadra nowych liceów w zasadzie się ustabilizowała. Pewnie jeszcze w najbliższych latach placówki będą eksperymentowały, poszukując profili i rozszerzeń, które zapewniałyby optymalną ofertę zarówno dla absolwentów szkół podstawowych, jak i w odniesieniu do posiadanych zasobów kadrowych i materialnych (pracownie, sale dydaktyczne, obiekty sportowe itp.).

Oto wypowiedzi dyrektorów szkół na pytania: „Czy uważa Pani/Pan obecną strukturę organizacyjną liceum (liczba oddziałów możliwa do zapewnienia jednozmianowej pracy liceum, profile) za optymalną? Jakie zmiany chciałaby Pani / chciałby Pan razem z kadrami wprowadzić w najbliższych latach?”

(LO A) Obecnie jest 16 oddziałów w szkole i to jest liczba optymalna, przy jednej zmianie. Uczymy do 16.15. Jesteśmy na etapie poszukiwania optymalnych profili – rozszerzeń klas.

(LO B) Obecna struktura organizacyjna jest jeszcze warunkowana poprzez reformę edukacji, tzn. mamy 4 klasy I, 4 klasy II i 10 klas III (5 po SP i 5 po GIM). Docelowo, jeżeli chcemy kształcić w systemie jednozmianowym (choć i teraz taki mamy), najlepszym podziałem byłoby mieć na każdym poziomie od I do IV klasy po 4 oddziały klasowe (w sumie 16 oddziałów w danym roku szkolnym). Należy podkreślić, że ramowe plany nauczania w 4-letnim liceum generują uczniom codziennie 7–8 godzin lekcyjnych, co dla organizacji pracy szkoły pod względem lokalowym jest sporym wyzwaniem.

(LO C) Mając na uwadze ograniczenie lokalowe, 15 oddziałów to optymalna liczba. Zmiany ukierunkowane są na rozwój tutoringu [metod edukacji spersonalizowanej], zwiększenie liczby egzaminatorów maturalnych (aktualnie 35%), nieustanne podnoszenie wyników egzaminów maturalnych.

(LO D) Liczba oddziałów [17] od początku została zaplanowana tak, by lekcje odbywały się w systemie jednozmianowym. W przeważającej mierze sprawdzają się zaproponowane profile: mat.-fiz.-inf., biol.-chem., prawniczo-lingwistyczny, mat.-ekonom. przy czterech oddziałach na poziomie, korekta profilu, na dzisiaj, przy piątym oddziale, który pojawia się co 4 lata.

(LO E) Obecna struktura organizacyjna liceum jest optymalna – liczba klas i liczebność uczniów w nich pozwalają na indywidualizowanie pracy z młodzieżą. Nie mamy kłopotów z zapewnieniem pełnej obsady kadrowej, także rekrutacja uczniów przebiega bardzo dobrze. Ze względu na duże zainteresowanie szkołą i naszą ofertą rozważamy niewielkie rozszerzenie liczby klas. Przed nami są też wyzwania infrastrukturalne – budowa nowej sali gimnastycznej.

Na podstawie wypowiedzi dyrektorów można założyć, że wszystkie pięć placówek znajduje się w początkowym okresie fazy stabilizacyjnej tranzycji od gimnazjum do liceum. Świadczą też o tym maturalne wyniki egzaminacyjne, o czym szerzej mówimy w następnym rozdziale.

Na tym etapie ważna jest bieżąca analiza zarówno zainteresowań szkołą w środowisku, jak i odpowiednie działania w kierunku rekrutacji absolwentów szkół podstawowych. Jednym z czynników, istotnym dla rekrutacji absolwentów szkół podstawowych, między innymi jest trafna oferta profili klas i przedmiotów nauczanych w zakresie rozszerzonym.

W liceum ogólnokształcącym i technikum przedmioty mogą być nauczane w zakresie podstawowym lub rozszerzonym. Które przedmioty mogą być nauczane zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzanym, a które tylko w zakresie podstawowym lub tylko rozszerzonym, określa podstawa programowa. Szkoły tworzą też specjalistyczne profile klas, w których dominują konkretne przedmioty nauczane w zakresie rozszerzonym. Wybór profilu ma istotne znaczenie dla dalszej ścieżki edukacyjnej uczniów, włącznie ze studiami wyższymi. Decyzję o wyborze profili klas i przedmiotów nauczanych w zakresie rozszerzonym podejmuje dyrektor w porozumieniu z radą pedagogiczną. Profile kształcenia nawiązują do konkretnych grup kierunków studiów. Wybór przez ucznia właściwego profilu umożliwi mu lepsze przygotowanie do matury z wybranego przedmiotu i zwiększa szansę dostania się na studia zgodnie z zainteresowaniami.

Przekształcone z gimnazjów licea, oferując określone profile klas, objęte są patronatem, współpracują z krakowskimi uczelniami. Na przykład klasy o profilu ekonomicznym z Uniwersytetem Ekonomicznym, biologiczno-chemiczne z matematyką z Wydziałem Biochemii Collegium Medicum UJ, Instytutem Zdrowia Publicznego Collegium Medicum UJ, o profilu matematyczno-informatycznym z Wydziałem Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej oraz Mitsubishi Electric Europe B.V. z siedzibą w Amsterdamie, oddział w Polsce, Wydziałem Mechanicznym Politechniki Krakowskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej, Wydziałem Informatyki, Elektroniki i Telekomunikacji AGH. Natomiast klasy o profilu humanistycznym z Wydziałem Historii UJ oraz Instytutem Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie oraz z Wydziałem Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ, Instytutem Socjologii UJ, klasy o profilu turystyczno-lingwistycznym z Ogrodem Botanicznym UJ, Uniwersytetem Rolniczym i Akademią Wychowania Fizycznego.

Oto kilka odpowiedzi odnośnie do profili i przedmiotów nauczanych w zakresie rozszerzonym zaproponowanych przez szkołę, które okazały się najbardziej atrakcyjne.

(LO A) Oddziały z poszerzonym językiem angielskim, geografią i WOS oraz biologią.

(LO B) Najbardziej atrakcyjny profil klasy i najchętniej wybierany to klasa z rozszerzeniami: matematyka-informatyka-język angielski, a drugim podobnie interesującym i chętnie wybieranym profilem jest klasa z rozszerzeniami: matematyka-geografia-WOS.

(LO C) Wszystkie profile cieszą się zainteresowaniem, jednak potencjalni uczniowie w trakcie rekrutacji najczęściej wybierają klasy o rozszerzeniu: język polski-biologia-język angielski. Dużym powodzeniem cieszy się język hiszpański jako drugi język obcy. Z zajęć dodatkowych proponowanych przez szkołę, uczniów interesuje projekt Erasmus+.

(LO D) Biologiczno-chemiczny i prawniczo-lingwistyczny, zajęcia z Uczelniami z którymi mamy porozumienia o współpracy szczególnie AGH, PK, UJ.

(LO E) Każdy z naszych profili kształcenia jest atrakcyjny dla kandydatów, o czym świadczą statystyki rekrutacji. Bez problemu organizujemy nabory do poszczególnych klas. Podobnie jak w innych krakowskich liceach, corocznie najwięcej osób kandyduje do klasy matematyczno-informatycznej, która dla kandydatów stanowi wstępną drogę do podjęcia w przyszłości studiów w obszarach ścisłych – przede wszystkim w obszarach okołoinformatycznych (najpopularniejsze studia ścisłe). Ponadto, w odróżnieniu od tendencji w szkołach krakowskich, zauważamy również stosunkowo duże zainteresowanie dwoma klasami realizującymi kształcenie w obszarze humanistyczno-społecznym.

Jakie działania podejmowane dotychczas przez szkołę w kierunku zapewnienia naboru kandydatów do LO okazały się najskuteczniejsze?

Jednym z istotniejszych problemów, z którymi borykały się licea powstałe po likwidacji gimnazjów podczas kolejnych faz tranzycji, jest zapewnienie naboru kandydatów do LO w mieście, w którym jest 60 liceów dla młodzieży, w tym 42 o uprawnieniach publicznych. Za najważniejsze z działań można uznać przygotowanie atrakcyjnej oferty i jej skuteczne edukacyjne realizowanie, na co zwraca uwagę jeden z dyrektorów szkół:

(LO E) Najważniejsze i najbardziej skuteczne działania to przygotowanie atrakcyjnej oferty edukacyjnej i zapoznanie z nią absolwentów szkoły podstawowej. Podjęliśmy co roku wiele działań promocyjnych, organizujemy Dni Otwarte, promujemy naszą szkołę wśród uczniów ze szkół podstawowych. Istotne było także budowanie dobrego wizerunku szkoły – tak by kandydaci wiedzieli, że dbamy o wysoki poziom nauczania, jesteśmy szkołą bezpieczną, z ciekawą ofertą edukacyjną, troszczącą się o dobro każdego ucznia.

Tym działaniem, a w zasadzie w konsekwencją tego działania, najskuteczniejsza okazała się opinia o szkole przekazywana przez uczniów i absolwentów, na co zwraca uwagę inny dyrektor liceum.

Dynamikę zainteresowania nowymi szkołami w fazie przyspieszenia tranzycji i początkach fazy stabilizacji przybliżają odpowiedzi dyrektorów tych placówek na pytanie: „Jakie jest zainteresowanie absolwentów szkół podstawowych nowym liceum i czy obserwuje Pani/Pan zmiany w ciągu minionych trzech lat (2019–2021)?”.

(LO C) W pierwszym roku istnienia liceum mieliśmy 2 oddziały, czyli 48 uczniów. A w czwartym (bieżącym) roku istnienia mamy 15 oddziałów, czyli 385 uczniów. Obserwujemy ciągły wzrost zainteresowania naszą szkołą. Nie mamy żadnych problemów z rekrutacją.

(LO E) Z każdym rokiem zainteresowanie naszą szkołą jest coraz większe. Początkowo musieliśmy pokazać, że na mapie edukacyjnej Krakowa pojawiło się nowe liceum. Dzięki intensywnej pracy dość szybko potwierdziliśmy, że potrafimy

utrzymać wysoką jakość pracy, z jakiej słynęliśmy jako gimnazjum. Dobra opinia o naszej szkole i naszych sukcesach edukacyjnych rozpowszechniła się wśród młodzieży z naszego miasta i okolic.

(LO B) Zainteresowanie naszym Liceum od 2019 roku spektakularnie wzrasta. Patrząc na rankingi wyborów szkół przez ósmoklasistów, to w 2019 r. zajęliśmy 13. miejsce w Krakowie (na 40 liceów), natomiast podczas rekrutacji 2021 r. nasza szkoła pod względem wyborów zajęła w Krakowie 7. miejsce (2,5 osoby na jedno miejsce) plasując się przed takimi tzw. renomowanymi liceami jak I LO czy V LO. W drugiej rekrutacji na 6 wolnych miejsc mieliśmy aż 347 podań o przyjęcie. Ważnym wyznacznikiem są również progi punktowe do naszego Liceum, które z roku na rok są coraz wyższe, np. w 2020 r. progi wyniosły w poszczególnych klasach: A – 151,5; B – 149,05; C – 159,65, D – 144, a w 2021 r. progi znacząco wzrosły i wyniosły: A – 163,5; B – 162,8; C – 166,45; D – 159,6.

(LO A) Obecnie nie mamy problemu z naborem i z roku na rok kandydują uczniowie z większą średnią i wyższymi wynikami egzaminów.

(LO D) Utrzymuje się na podobnym poziomie, nazwijmy go średnim, na razie nas niezadowolającym.

Z rekrutacją w pewnym stopniu wiąże się poziom przygotowania pierwszoklasistów do nauki w liceum. W drugiej fazie tranzykcji (przyspieszone zmiany) do LO startowali zarówno absolwenci gimnazjów, jak i uczniowie kończący już zreformowaną ośmioklasową szkołę podstawową. Poziom przygotowania do nauki w liceum na przestrzeni tych kilku lat przybliżają wypowiedzi dyrektorów w odpowiedziach na pytanie: „Jaka jest Pani/Pana i nauczycieli opinia na temat poziomu przygotowania kolejnych zrekrutowanych roczników uczniów?”

(LO B) Trudno jest aktualnie powiedzieć o poziomie przygotowań, bo dwa ostatnie lata mierzymy się z pandemią, a w efekcie ze zdalnym nauczaniem. Edukacja to jedno, a powrót do normalności przez uczniów, czyli wsparcie psychologiczne, to drugie. Teraz jako nauczyciele musimy wspierać, na nowo integrować i zarazem starać się nadrabiać, wyrównywać zaległości. Co do uczniów klas I to większość z nich przyszła do nas ze świadectwem z biało-czerwonym paskiem, a czy ich poziom wiedzy jest adekwatny do ocen na świadectwie, pokażą nam najbliższe dni, tygodnie. Ale patrząc na uczniów klas II – z tamtego roku jako pierwszoklasistów – to śmiało możemy stwierdzić, że zrekrutowały się do nas dzieci bogate w wiedzę, z którymi dobrze i efektywnie się pracuje.

(LO E) Z pewnością należy stwierdzić, że poziom przygotowania absolwentów szkół podstawowych do nauki w liceum w porównaniu z absolwentami gimnazjów jest niższy. Potrzebują znacznie więcej czasu, aby zaadaptować się do licealnego trybu uczenia się. Zauważalnym faktem jest, że absolwenci szkół podstawowych z przeciętnymi wynikami zmierzają się w liceum z dużymi problemami edukacyjnymi. Niemniej trzeba zaznaczyć, że ta tendencja będzie się zmieniać, gdyż kolejne roczniki zaczynają ukierunkowywać się na określone obszary wiedzy. O czym świadczy fakt, że wśród uczniów w każdym nowo zrekrutowanym roczniku zauważamy coraz więcej osób zdolnych, osiągających bardzo dobre wyniki nauczania w szkole podstawowej, które utrzymują również w liceum. Spodziewamy się, że gdy do liceów będą rekrutować się uczniowie, którzy w szkole podstawowej zrealizują pełen cykl zreformowanego nauczania (od 4 klasy szkoły podstawowej), ich poziom i potencjał edukacyjny się zwiększą.

(LO D) Widać to po wynikach punktacji uczniów przyjmowanych do klas pierwszych, każdego roku te wyniki są wyższe w stosunku do roku poprzedniego.

4. Wyniki maturalne szkół w kontekście rezultatów w Krakowie

Egzamin maturalny w 2021 roku w kraju

Egzamin maturalny w 2021 roku to 17. edycja egzaminu maturalnego (od 2005 r.) i 7. edycja egzaminu maturalnego w „Formule 2015” dla absolwentów liceów ogólnokształcących. Egzamin odbywał się dniami od 4 do 20 maja oraz w terminie dodatkowym od 1 do 16 czerwca. Ze względu na kolejny rok, w którym zajęcia szkolne były silnie modyfikowane trwającą pandemią koronawirusa – podobnie jak w roku poprzednim – przyjęto zasadę zdawania egzaminów wyłącznie w formie pisemnej, dopuszczając możliwość zdawania ustnych egzaminów z języka polskiego i języków obcych na wniosek zdających w sytuacji wymagań rekrutacyjnych zagranicznych wyższych uczelni. Drugim z kolei rozwiązaniem ułatwiającym zdanie egzaminu maturalnego była rezygnacja z obowiązku zdawania jednego dodatkowego egzaminu na poziomie rozszerzonym. Powszechnie przystępujący do egzaminu maturalnego absolwenci mieli obowiązek przystąpić wyłącznie do trzech egzaminów obowiązkowych (język polski, język obcy, matematyka), a uzyskany wynik (30%) z tych trzech przedmiotów na poziomie podstawowym decydował o pozytywnym rezultacie maturalnym. W skali kraju tylko 9,9% licealistów ograniczyło się do zdawania wyłącznie przedmiotów na poziomie podstawowym, 18,1% licealistów wybrało jeden przedmiot na poziomie rozszerzonym, 31,6% dwa dodatkowe, 32,7% trzy dodatkowe, a 4–6 przedmiotów dodatkowych wybrało 7,7% licealistów.

Wybór przedmiotów dodatkowych nie był obarczony ryzykiem zdania egzaminu niezależnie od uzyskanego wyniku, a dla tych, którzy zdecydowali się na wybór kilku przedmiotów na poziomie rozszerzonym, mógł stanowić znaczne rozszerzenie możliwości wyboru kierunku studiów. Najczęściej wybieranymi dodatkowymi przedmiotami na poziomie rozszerzonym przez licealistów były: język angielski 65%, matematyka 28%, język polski 27%, biologia 22%, geografia 19%, chemia 14%, historia 9%, fizyka 8%.

Tegoroczni absolwenci liceów, którzy przystąpili do wszystkich przedmiotów obowiązkowych, to 167 504 osoby, z czego 81% zdało egzamin maturalny, a 22 037 (13,2%) osób, które nie zdały egzaminu z jednego przedmiotu, uzyskało prawo do przystąpienia w dniu 24 sierpnia do egzaminu poprawkowego. Ostatecznie po egzaminie poprawkowym zdawalność egzaminu maturalnego wzrosła do 83% przy zdawalności 87% i 75% w technikach. Nie zdało egzaminu maturalnego w Polsce 48 090 zdających, którzy przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych.

Każdy ze zdających w kraju mógł w tym roku sprawdzić szczegółowe wyniki egzaminu za każde zadanie on-line, korzystając z ZIU (Zintegrowany Interfejs Użytkownika) – modułu Krajowego Systemu Danych Oświatowych do publikacji wyników oraz hasła wygenerowanego przez dyrektora szkoły (wyniki.edu.pl). Tradycyjnie już każdy zdający może skorzystać z możliwości wglądu do własnej pracy w ciągu 6 miesięcy od ogłoszenia wyników i ewentualnie zgłosić uzasadnione zastrzeżenia do zastosowanej punktacji, gdyż zna powszechnie dostępne (na stronach internetowych komisji egzaminacyjnych) zasady oceniania. Składający zastrzeżenia otrzymuje pisemną informację zwrotną z okręgowych komisji egzaminacyjnych. Uznane zastrzeżenia skutkują

zmianą wyników i wymianą świadectw maturalnych. Nieuznane zastrzeżenia mogą być przedmiotem dalszego postępowania przy zastosowaniu procedury odwoławczej, tzw. Arbitrażu, prowadzonego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną za pośrednictwem okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Egzamin maturalny w pięciu nowych krakowskich liceach na tle wyników krajowych i wyników licealistów miasta Krakowa

Do egzaminu maturalnego w badanych szkołach przystąpiło ogółem 497 zdających, co stanowi 7,7% ogółu zdających licealistów w Krakowie. Liczba maturzystów w badanych szkołach w stosunku do roku 2020 zwiększyła się ogółem w tych szkołach o 60%. Liczba maturzystów między największą szkołą (B), w której liczba maturzystów wzrosła trzykrotnie, a najmniejszą (E) wynosi 103 osoby (tab. 1).

Tabela 1. Wybory przedmiotów egzaminacyjnych

Poziom egzaminu	Przedmioty zdawane na egzaminie pisemnym	Liczba maturzystów zdających w szkołach poszczególne egzaminy					Zdający według przedmiotów ogółem w pięciu liceach	
		LO A	LO B	LO C	LO D	LO E	ogółem zdających	procent wszystkich zdających
1 PP	język polski	85	152	88	123	49	497	100%
2 PP	matematyka	85	152	88	123	49	497	100%
3 PP	język angielski	81	145	87	107	49	469	94,4%
4 PP	język niemiecki	1	3	1	14	-	19	3,8%
5 PP	inny niż angielski i niemiecki	4	4	-	2	-	10	2%
6 PR	język polski	46	52	39	37	13	187	37,6%
7 PR	matematyka	13	82	32	55	12	194	39,0%
8 PR	język angielski	56	123	60	98	36	373	75,1%
9 PR	inny niż angielski	6	16	2	17	2	43	8,7%
10 PR	historia	5	3	6	13	18	45	9,1%
11 PR	wiedza o społeczeństwie	12	12	4	19	4	51	10,3%
12 PR	geografia	10	12	16	6	14	58	11,7%
13 PR	biologia	22	31	22	22	13	110	22,1%
14 PR	chemia	11	28	14	25	7	85	17,1%
15 PR	fizyka	-	9	1	17	1	28	5,6%
16 PR	informatyka	7	12	1	-	2	22	4,4%
17 PR	historia sztuki	1	6	1	2	-	10	2,0%
18 PR	historia muzyki	-	1	-	-	-	1	0,2%
19 PR	filozofia	4	1	-	-	-	5	1,0%
Liczba egzaminów pisemnych na poziomie rozszerzonym		193	388	198	311	122	1212	
liczba egzaminów rozszerzonych na 1 zdającego		2,3	2,6	2,3	2,5	2,5	2,4	
Liczba maturzystów w szkole w 2020 roku		65	50	38	96	51	300	
Liczba maturzystów w szkole w 2021 roku		85	152	88	123	49	497	

Zdawalność egzaminu maturalnego ogółem waha się w badanych liceach od 88% do 100% i we wszystkich szkołach jest nie tylko wyższa od wyników krajowych, ale także od wyników zdających ogółem licealistów w szkołach dla młodzieży w Krakowie. Niepowodzenia z przedmiotów obowiązkowych na poziomie podstawowym zdarzyły się pojedynczym absolwentom tych szkół, przy czym najrzadziej wystąpiły z języka angielskiego (tab. 2).

Tabela 2. Zdawalność egzaminów z przedmiotów obowiązkowych w liceach

Liceum	Liczba zdających, którzy przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych	Zdawalność po wszystkich sesjach w <u>procentach</u>	Język polski PP	Matematyka PP	Język angielski PP	Język niemiecki PP
			zdawalność przedmiotowa w <u>procentach</u>			
LO A	85	88	96	89	99	.
LO B	151	98	99	98	100	.
LO C	88	97	98	97	100	.
LO D	123	100	100	100	100	100
LO E	49	100	100	100	100	-
Kraków LO	5321*	95	96	88	97	96
Polska LO	167 504	83	96	88	96	91

Legenda: (.) nie podano średnich wyników z przedmiotów, do których w szkole przystąpiło mniej niż 10 zdających; (-) oznacza, że w szkole nikt nie przystąpił do danego egzaminu; * w liceach dla młodzieży.

Absolwenci badanych liceów bardzo ambitnie podeszli do wyboru przedmiotów dodatkowych na poziomie rozszerzonym. Liczba przedmiotów wybieranych średnio przez jednego zdającego waha się w tych szkołach od 2,3 do 2,5 przedmiotu (tab. 1). Podobnie jak w całym kraju, najczęściej wybieranymi przedmiotami na poziomie rozszerzonym były te, które wcześniej zdawali na poziomie podstawowym, czyli: język angielski (75% zdających), matematyka (39%) i język polski (38%). Kolejną grupą przedmiotów nieco rzadziej wybieraną była biologia (22%) i chemia (17%). Trzecią grupę przedmiotów stanowi geografia 12% zdających, wiedza o społeczeństwie (10%), historia (9%).

Tabela 3. Struktura wyboru przedmiotów egzaminacyjnych w procentach

Poziom egzaminu	Przedmioty zdawane na egzaminie pisemnym	Procent zdających w szkołach poszczególne egzaminy					Zdający według przedmiotów ogółem w pięciu liceach	
		LO A	LO B	LO C	LO D	LO E	ogółem zdających	procent wszystkich zdających
1 PP	język polski	100%	100%	100%	100%	100%	497	100%
2 PP	matematyka	100%	100%	100%	100%	100%	497	100%
3 PP	język angielski	95,3%	95,4%	98,9%	87%	100%	469	94,4%
4 PP	język niemiecki	1,2%	2,0%	1,1%	11%		19	3,8%
5 PP	inny niż angielski i niemiecki	4,7%	2,6%	0,0%	1,6%	0,0%	10	2%
6 PR	język polski	54,1%	34,2%	44,3%	30,1%	26,5%	187	37,6%

Poziom egzaminu	Przedmioty zdawane na egzaminie pisemnym	Procent zdających w szkołach poszczególne egzaminy					Zdający według przedmiotów ogółem w pięciu liceach	
		LO A	LO B	LO C	LO D	LO E	ogółem zdających	procent wszystkich zdających
7 PR	matematyka	15,3%	53,9%	36,4%	44,7%	24,5%	194	39,0%
8 PR	język angielski	65,9%	80,9%	68,2%	79,7%	73,5%	373	75,1%
9 PR	inny niż angielski	7,1%	10,5%	2,3%	13,8%	4,1%	43	8,7%
10 PR	historia	5,9%	2,0%	6,8%	10,6%	36,7%	45	9,1%
11 PR	wiedza o społeczeństwie	14,1%	7,9%	4,5%	15,4%	8,2%	51	10,3%
12 PR	geografia	11,8%	7,9%	18,2%	4,9%	28,6%	58	11,7%
13 PR	biologia	25,9%	20,4%	25,0%	17,9%	26,5%	110	22,1%
14 PR	chemia	12,9%	18,4%	15,9%	20,3%	14,3%	85	17,1%
15 PR	fizyka	0,0%	5,9%	1,1%	13,8%	2,0%	28	5,6%
16 PR	informatyka	8,2%	7,9%	1,1%		4,1%	22	4,4%
17 PR	historia sztuki	1,2%	3,9%	1,1%	1,6%		10	2,0%
18 PR	historia muzyki		0,7%				1	0,2%
19 PR	filozofia	4,7%	0,7%				5	1,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie, [www.oke.krakow.pl/wyniki egzaminow/egzamin maturalny/plik Excel](http://www.oke.krakow.pl/wyniki_egzaminow/egzamin_maturalny/plik_Excel).

Charakterystyczną cechą wyróżniającą te licea jest to, że zdający wybierają różne przedmioty na poziomie rozszerzonym. Na 14 przedmiotów wymienionych w tabeli 3 na poziomie rozszerzonym aż 8 zostało wybranych przez zdających we wszystkich 5 liceach, a rzadziej wybierane przedmioty, takie jak fizykę, informatykę, historię sztuki, wybrał co najmniej jeden uczeń w czterech z pięciu badanych liceów.

Tabela 4 przedstawia średnie wyniki egzaminacyjne z przedmiotów obowiązkowych i dodatkowych na poziomie rozszerzonym, umożliwiając przyjrzenie się rezultatom egzaminacyjnym badanych szkół na tle wyników licealistów w Krakowie i wyników średnich uzyskanych przez wszystkich licealistów w kraju.

Z analizy danych dwóch ostatnich wierszy wynika, że zdający egzamin maturalny w krakowskich liceach uzyskali aż w 13 przedmiotach na 15 występujących w tabeli wyniki wyższe niż licealiści w całym kraju (wyróż. bold), a w dwóch pozostałych są równe średniemu wynikowi w kraju (język polski, język angielski). Starając się zwrócić uwagę na częstość występowania w badanych szkołach wyników wyższych od wyników krakowskich licealistów lub im równych, poszarzono te komórki. Średnie wyniki na poziomie podstawowym z języka polskiego i matematyki są w czterech liceach na pięć liceów wyższe lub równa wynikom licealistów w Krakowie, a z języka angielskiego licealiści pięciu liceów uzyskują wyniki wyższe od licealistów z Krakowa lub im równe.

Rzadziej natomiast występują w tych szkołach wyższe niż u krakowskich licealistów lub im równe wyniki na poziomie rozszerzonym. Z języka polskiego uzyskują je tylko szkoły E i B, z matematyki szkoła D, z języka angielskiego szkoły B, D, E, z biologii szkoła E, z geografii szkoła A, z wiedzy o społeczeństwie szkoły B i D, z informatyki szkoła B.

Tabela 4. Średnie wyniki egzaminacyjne z poszczególnych przedmiotów

Badane licea	Średnie wyniki w procentach poziom podstawowy				Średnie wyniki w procentach poziom rozszerzony											
	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki	Historia	Biologia	Geografia	Fizyka	Chemia	Wiedza o społeczeństwie	Informatyka	
LO A	51	55	84	.	35	26	62	.	.	24	42	-	17	33	.	
LO B	58	74	94	.	54	38	75	.	.	33	53	.	22	41	56	
LO C	62	61	87	.	50	22	67	.	.	26	38	.	18	.	.	
LO D	61	76	95	90	52	42	75	64	37	31	.	35	31	45	-	
LO E	60	69	92	.	61	41	74	.	.	40	36	.	-	.	.	
Kraków LO	58	64	84	79	53	42	70	70	49	40	41	51	44	41	53	
Polska LO	58	62	82	67	52	40	70	64	39	36	39	45	37	31	48	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie, www.oke.krakow.pl/wyniki egzaminów/egzamin maturalny/plik Excel.

Legenda: (.) nie podano średnich wyników z przedmiotów, do których w szkole przystąpiło mniej niż 10 zdających; (-) oznacza, że w szkole nikt nie przystąpił do danego egzaminu.

Analizując tabelę poziomo (wierszami) – w szkole A zdający dwukrotnie uzyskali wynik wyższy niż licealiści w Krakowie z przedmiotów język angielski i geografia, licealiści szkoły B siedmiokrotnie: ze wszystkich przedmiotów na poziomie podstawowym oraz języka polskiego, języka angielskiego, wiedzy o społeczeństwie i informatyki na poziomie rozszerzonym. Szkoła C uzyskała wyniki wyższe z trzech przedmiotów na poziomie podstawowym (język polski, matematyka, język angielski); szkoła D ze wszystkich przedmiotów na poziomie podstawowym oraz matematyki, języka angielskiego i wiedzy o społeczeństwie na poziomie rozszerzonym; szkoła E ze wszystkich przedmiotów na poziomie podstawowym oraz języka polskiego, języka angielskiego oraz biologii na poziomie rozszerzonym.

Podsumowanie

Zapewne w przyszłości niejednokrotnie przyjdzie szkołom podejmować podobne decyzje wymagające ogromnej determinacji całej szkolnej społeczności niezależnie od odgórnie wprowadzanych reform. Ostatnie dwa lata postawiły niespodziewanie wszystkich dyrektorów szkół także przed trudnymi decyzjami i nowymi zadaniami w obliczu trwającej od dwóch lat pandemii COVID-19. Przekształcenie placówki z likwidowanego gimnazjum w liceum to zmiana trudniejsza od powrotu do statusu szkoły podstawowej. Wymagała od rad pedagogicznych tych szkół i dyrekcji odporności na nieprzewidziane wydarzenia. Ogólnie w naszym społeczeństwie, a więc i w edukacji, brakuje takiej odporności, co obnażyła pandemia COVID-19 i na co zwracają uwagę

autorzy opracowania „Raport edukacja. Między pandemią COVID-19 a edukacja przyszłości” (Czapiński, Dynowska-Chmielewska, Fedorowicz i in., 2020) w rozdziale „Lekcja odporności”. Można przyjąć hipotezę, że podjęte przez analizowane szkoły doświadczenie przekształcenia w kierunku liceum ogólnokształcącego wzmocniło wszystkie cztery filary odporności na nieprzewidzianą zmianę przytoczone przez autorów Raportu, a mianowicie:

Pierwszym filarem wzmocnienia odporności systemu edukacji jest świadomość wzrastającej niepewności, ograniczenia przewidywalności oraz ciągłych zmian.

Druga kwestia to konieczność posiadania odpowiednich zasobów różnego rodzaju.

Kolejny – trzeci – filar to elastyczność, czyli możliwość ewoluowania instytucji, zmiana ich funkcji, adaptacja do zmieniających się wymagań oraz szybkie znajdowanie zastosowania alternatywnych sposobów działania.

Wreszcie czwarty i najważniejszy, przynajmniej z socjologicznej perspektywy, filar odporności, to zdolność do włączania i daleko idącego integrowania wszystkich podmiotów uczestniczących w procesach dydaktycznych (s. 55-56).

Do sukcesu zazwyczaj prowadzi żmudny proces zależny od ludzi i środowiska. Po doświadczeniach tranzytacji likwidowanej szkoły w inną dyrektorzy zwracają uwagę na kilka istotnych czynników warunkujących powodzenie podjętego wyzwania.

Nie ulega wątpliwości, że trzeba bardzo dużo zaangażowania całej kadry nauczycielskiej w proces tworzenia nowego typu szkoły.

Żeby odnieść sukces podczas reform i zmian, potrzebne jest odpowiednie nastawienie, wiara w to, że się powiedzie. Potrzeba energii, charyzmy, odwagi, optymizmu i siły dyrektora, który dobrze zna szkołę, nauczycieli, realia oferty edukacyjnej Krakowa. Trzeba mieć racjonalny pomysł na to, co chcemy stworzyć, osiągnąć, w jakim kierunku rozwijać się. Bez jasnych celów trudno pociągnąć za sobą społeczność szkolną. Ogromną rolą dyrektora jest tutaj zaangażowanie do tego nauczycieli i rodziców. Nauczyciele muszą być zmotywowani do nauki i pracy oraz mieć wsparcie ze strony dyrekcji i rodziców.

Warto podjąć wyzwanie, mimo możliwych trudów. Przy tego typu zmianach najważniejsze jest, by mieć zaufaną grupę współpracowników, z którymi razem można dokonywać tak ważnych i dużych zmian. Wsparcie kadry zaangażowanej w budowanie nowej szkoły, otwartej na nowe wyzwania, chcących się rozwijać i wspólne z nimi wypracowywanie nowych rozwiązań, to najważniejszy gwarant sukcesu.

Nie zapominajmy jednak o dorobku szkoły w strukturze, od której w wyniku reformy odeszliśmy. Jeden z dyrektorów podkreśla:

Nadal uważam, że gimnazja były konieczne w polskim systemie edukacji i pozytywnie wpływały na rozwój młodzieży. Jednak skoro je zlikwidowano, to zdecydowanie polecam podjąć się nowego wyzwania, jakim jest tworzenie liceum. Zarówno dla dyrektora, jak i nauczycieli jest to odejście od rutyny, nieustanny rozwój, budowanie nowej społeczności szkolnej, integracja zespołu wokół nowych zadań.

Jak już wspominaliśmy, nowe licea znajdują się obecnie w końcowej, czyli czwartej fazie tranzytacji (por. rys. 1). Nie zapominajmy, że na złożoność procesu tranzytacji miały także wpływ czynniki, które nie były do przewidzenia na jej starcie. Uczniowie, nauczyciele, dyrekcje musieli dodatkowo borykać się

z sytuacją, która dotknęła wszystkie szkoły na świecie z powodu pandemii COVID-19. Okres ten z pewnością odcisnął i w przyszłości jeszcze odcisnie swoje piętno na całym pokoleniu młodych ludzi, którego skutki trudne są do oszacowania i pewnie ujawnią się bardziej czytelnie na kolejnych etapach edukacji w dorosłym życiu obecnych licealistów.

Tym bardziej warto podkreślić determinację, zaangażowanie i wysiłek szkół, które wybrały i przeszły z powodzeniem, jako organizacje, tranżycję od likwidowanego gimnazjum do liceum. Nie zapominajmy przy tym o nauczycielach, którzy byli zatrudnieni w tych gimnazjach i indywidualnie wybrali inną ścieżkę tranżycji. Szkoły uczestniczące w badaniach to średniej wielkości placówki zatrudniające od 35 do 50 nauczycieli. Prawie połowa z nich (w zależności od szkoły 40–58%), to nauczyciele, którzy związani są z placówką od gimnazjum. Przekształcenie szkoły zwykle wiąże się ze zmianami kadrowymi wywołanymi przez wiele różnych czynników, począwszy od naturalnych, jakim jest przejście na emeryturę, poprzez preferencje pracy nauczycieli w konkretnym typie szkoły, postawy nauczycieli wobec wprowadzanej zmiany po konieczność zatrudnienia specjalistów mających specyficzne kompetencje konieczne w nowym typie szkoły.

Na zakończenie spójrzmy jeszcze na opinie dyrektorów, w jakim stopniu, w jakich zakresach obecny etap funkcjonowania liceum daje poczucie bezpieczeństwa i komfortu pracy zarówno dyrekcji, jak i nauczycielom.

(LO B) Nasze Liceum stało się już rozpoznawane na edukacyjnej mapie Krakowa. Rekrutacja cieszy się ogromnym zainteresowaniem. O szkole mówi się w Krakowie, że nie jest szkołą masową. W szkole uczniowie czują się zaopiekowani, nikt nie jest anonimowy, nauczyciele są partnerami w rozmowie, nauczaniu i wspieraniu swoich uczniów. Jest wysoka jakość kształcenia oraz coraz wyższa zdawalność matury. Rodzice podmiotowo i efektywnie współpracują z dyrekcją, nauczycielami, co przynosi ogromne korzyści dla naszych uczniów i szkoły. Dyrekcja, nauczyciele, uczniowie i rodzice, pracownicy szkoły stanowią zgraną wspólnotę szkolną, którą charakteryzuje dialog i dobra współpraca. Podejście podmiotowe nauczycieli do uczniów staje się pozytywną cechą wyróżniającą nasze LO wśród krakowskich liceów. Wszystko to daje nam poczucie komfortu i bezpieczeństwa pracy. Pracy, która przynosi satysfakcję, daje możliwości rozwoju zawodowego, podnosi poczucie wartości jako nauczyciela, pedagoga i wychowawcy młodzieży licealnej.

(LO E) W naszej ocenie nauczyciele mają duże poczucie bezpieczeństwa i komfortu pracy. Sytuacja szkoły jest stabilna, kolejne rekrutacje wskazują, iż rozwijamy się, a nasze wyniki dydaktyczne są coraz lepsze.

(LO C) Ponieważ osiągnęliśmy maksymalny poziom wypełnienia szkoły, a nic nie wskazuje na to obecnie, aby nabór miał się zmniejszyć, mam wrażenie, że nauczyciele czują się bezpiecznie i komfortowo.

(LO A) Wydaje się, że z roku na rok liceum coraz mocniej wrasta w mapę Krakowa i nie brakuje chętnych. Natomiast ciągle pozostaje dużym wyzwaniem nabór coraz lepszych kandydatów.

(LO D) Wyniki rekrutacji – stabilne z tendencją wzrostową, punktacja uczniów daje poczucie stabilności.

Szkoły mają za sobą wiele wyzwań, z których najtrudniejszymi były problemy prawne związane z transycją, utrzymanie w jak największym stopniu doświadczonego zespołu nauczycieli z gimnazjum i rekrutacja kandydatów do pierwszych klas LO. Jeden z dyrektorów w swojej wypowiedzi podkreśla, że:

Dla grona pedagogicznego składającego się głównie z nauczycieli przedmiotu była to też walka o miejsca pracy, o możliwość rozwoju, o prestiż. Decyzja o przekształceniu naszej szkoły w LO była dla znacznej większości grona niejako uhonorowaniem ciężkiej i efektywnej pracy w gimnazjum. Co więcej, stała się powodem wysokiej motywacji do przygotowania i zaangażowania się w tworzenie nowej szkoły zarówno pod względem edukacyjnym, wychowawczym, jak i organizacyjnym.

Wciąż czeka te licea jeszcze wiele wyzwań, wśród których dyrektorzy wymieniają między innymi: odejście od utartych schematów, dostosowanie się w wielu obszarach do wymagań nowego typu szkoły i nowej, globalnej sytuacji niezwiązanej z przebytą ścieżką transycji, a spowodowanej koniecznością doskonalenia metod organizacji nauczania hybrydowego.

Podziękowania

Autorzy dziękują:

Irenie Pawlik – dyrektorce XLI Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie im. ks. Jana Twardowskiego

Pawłowi Cząstce – dyrektorowi XLII Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie

Bożenie Skowronek – dyrektorce XLIII Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie

Mariuszowi Graniczce – dyrektorowi XLIV Liceum Ogólnokształcącego im. ks. Stanisława Konarskiego w Krakowie

O. Tomaszowi Nogajowi SJ – dyrektorowi Publicznego Liceum Ogólnokształcącego Jezuitów im. św. Stanisława Kostki

oraz nauczycielom i uczniom za udział w studium, dzielenie się swoimi opiniami i przemyśleniami w trudnym okresie przechodzenia od likwidowanego gimnazjum do liceum.

Bibliografia

- Bandura A., Adams N.E., Beyer J. (1977). *Cognitive processes mediating behavioral change. Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 125–139.
- Czapiński P., Dynowska-Chmielewska K., Fedorowicz i in. (2020) *Raport edukacja. Między pandemią COVID-19 a edukacją przyszłości*. Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków.
- Dane statystyczne, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.
- Erikson E.H. (2004). *Tożsamość a cykl życia*, Zysk i S-ka, Poznań.

- Hauziński A. (2018). *Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal*, 24, 2, 2018, 335–350.
- Kędzierska H. (2019). *Nauczyciele gimnazjum – w poszukiwaniu nowej tożsamości*, [w:] Niemierko B., Szmigel M.K. [red.], *Znaczenie diagnostyki dla procesu kształcenia*, PTDE, Kraków.
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie. (2020). *Ewaluacja oceniania egzaminów zewnętrznych*.
- Rotmans J., Kemp R. (2003). *Managing Societal Transitions: Dilemmas and Uncertainties: The Dutch energy case-study*, OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Szmigel M.K., Szaleniec H. (2019). *Uczniowie na progu transformacji szkoły*, [w:] Niemierko B., Szmigel M.K. [red.] *Znaczenie diagnostyki edukacyjnej dla procesu kształcenia*, PTDE, Kraków.
- Szmigel M.K., Szaleniec H., Korfel-Jasińska A. (2018). *Krakowskie nowe licea przekształcone z gimnazjów – wyzwanie dla szkół*, [w:] Niemierko B., Szmigel M.K. [red.] *Wspomaganie kompetencji diagnostycznych nauczyciela*, PTDE, Kraków.